

VÄHÄISIÄ KIRJELMIÄ LXXXIX

A. A. BORENIUS-LÄHTEENKORVA

KANSANRUNOUDEN KERÄÄJÄ JA TUTKIJA

KIRJOITTANUT

ERKKI ITKONEN

HELSINKI 1936

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURA

HELSINKI 1936

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURAN KIRJAPAINON OY.

Tämä kuvaus on suomalaisen ja vertailevan kansanr-
noudentutkimuksen opintojen yhteydessä lukuvuonna
1931—2 tekemäni laudaturtutkielma, joka nyt pääsee Suo-
malaisen Kirjallisuuden Seuran hyväntahtoisuudesta julki-
suuteen. Sen kohteena on A. A. BORENIUS-LÄHTEENKORVAN
folkloristina suorittama työ, ei hänen elämänsä kulku koko-
naisuudessaan. Aiheen rajoittaminen tällä tavoin on oikeu-
tettu jo esityksen yhtenäisyydenkin kannalta. Lähteenkorvan
tieteellinen ura päättyi 1890-luvun alussa, ja hänen seuraav-
at 30 elinvuottaan kuluivat koulumiehen toimessa, jonka
hoitaminen ei myöntänyt tilaisuutta entisten harrastusten
jatkamiseen. Koska tämä ajanjakso niin ollen liittyy perin
löyhästi sitä edeltäneeseen kauteen, ei sen yksityiskohtainen
käsittely ole tarpeen Lähteenkorvan tieteellisen toiminnan
merkitystä suppeasti arvioivan kirjoitelman puitteissa. Jotta
esitykseni ei silti jäisi tässä suhteessa aivan vajanaiseksi,
olen sen lopussa luonut lyhyen katsauksen Lähteenkorvan
myöhemmänkin elämän päätapahtumiin.

Aineistonani on ollut Lähteenkorvan julkaistujen tutki-
musten ja keräysten sekä muun häntä koskevan kirjallisuus-
den lisäksi hänen Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran hal-
lussa oleva laaja käsikirjoituskokoelmansa, jonka varaan
tutkielmani pääasiallisesti rakentuukin. Kiitollisena mainit-
sen, että sitä laatiessani olen pitkin matkaa saanut opas-
tusta prof. VÄINÖ SALMISELTA ja että sitä painokuntoon val-
misteltaessa ovat käsikirjoitusta tarkastaneet tri AARNE
ANTTILA, tri MARTTI HAAVIO, maist. SULO HALTSONEN sekä
maist. EINO LESKINEN.

Helsingissä helmikuun 10 p:nä 1936.

Kirjoittaja.

A. A. BORENIUS-LÄHTEENKORVA
19. III. 1846—14. II. 1931

Sisällys.

	Sivu
Alkusanat	3
I. Johdanto. Boreniuksen sukuperä ja opintovuodet	5
II. Ensimmäiset runonkeruumatkat	11
III. »Från runoinsamlings-expeditionen II» ja »Missä Kalevala on syntynyt?»	31
IV. Myöhemmät keruumatkat	14
V. Borenius kerääjänä	59
VI. Boreniuksen käsitys Kalevalasta, runomitasta ja -säve- listä	68
VII. Kalevalan tosinnot	76
VIII. Boreniuksen muut tutkimukset ja julkaisut	88
IX. Elämän vaihteita. Loppukatsaus	97

I. Johdanto. Boreniuksen sukuperä ja opintovuodet.

Kysymys: onko Kalevala Suomen kansan luoma epos, vaiko ainoastaan Lönnrotin sommittelema, kansanrunoihin perustuva runoelma, oli 1800-luvun puolivälissä erittäin tärkeä. Heti vanhan Kalevalan ilmestyttyä esiintyi epäilijöitä, jotka tahtoivat kieltää siltä eepoksen arvon. Mutta nuorten tiedemiesten valiojoukko kuului Kalevalan ihailijoihin. He ottivat sen vastaan valtavalla innostuksella, oivaltaen täysin sen merkityksen ei ainoastaan suomalaisen kirjallisuuden, vaan myös koko kansallisen elämän elvyttäjänä. M. A. Castrénin oivallinen käänös oli omiaan hankkimaan Kalevalalle ystäviä suomenkieltä taitamattomienkin keskuudessa. Näytti jo siltä, kuin olisi Kalevalan arvosta päästy yksimielisyyteen. V. 1845 Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran esimies, professori Gabriel Rein, totesi vuosikatsauksessaan: »Kalevala mursi viimeinkin pitkällisen välinpitämättömyyden, jolla suomalaista kirjallisuutta oli siihen asti kohdeltu. Ne yksityiset äänet, jotka salaviihkaa tahtoivat ladella mikä mitäkin, että muka sen toimittaja olisi pannut omiansa, saadakseen kaikki siten yhdeksi kokonaiseksi, vaikenivat pian yleisen ihastuksen rinnalla.»

Mutta uusi Kalevala joutui vielä ankaramman kritiikin alaiseksi kuin edellinen laitos. Arvostelijat osoittivat kokoonpanijan tekemät erehdykset, pitivät niiden poistamista suotavana sekä vaativat, että tutkimukselle olisi hankittava tarpeelliset välineet, joiden avulla Kalevalan todellinen arvo olisi määriteltävissä. Ja tämä voitaisiin saavuttaa ainoastaan julkaisemalla kaikki kerätyt kansanrunot alkuperäisessä muodossaan.

Tämän ajatuksen ensimmäinen esittäjä oli Castrén, joka arvosteli 1850 »Litteraturbladissa»¹ Kalevalan uutta laitosta.

Kirjoituksessaan Castrén huomauttaa aluksi ristiriitaisuuksista (Väinämöinen heti synnyttyään laulaa muinaisia muistoja; pellon poika Pellervoinen kylvää metsät, mutta ei kylväkään itse peltoja jne.), joita Lönnrot ei ole osannut kokoonpanotyössään välttää. Näitä erehdyksiä hän pitää anteeksiannettavina, mutta sen sijaan runoja haittaava yksitoikkoisuus saa osakseen hänen ehdottoman tuomionsa. Castrén lausuu: »Jo ensimmäisessä painoksessa on muutamia runoja kuormitettu väsyttävällä pitkäveteisyydellä, ja syynä tähän on sekä kansan yleinen luonne että myös osaksi kokoonpanijan tunnontarkka pyrkimys saada kukin runo julkaistuksi mahdollisimman täydellisenä. On tunnettua, että Lönnrot päästäkseen tähän täydellisyyteen kirjoittaa eri laulajilta kaiken, minkä he osaavat sanella jostakin aineesta ja sitten parhaan kykynsä mukaan liittää yhteen hajanaiset katkelmat. Hänen menettelyänsä vastaan ei ole sinänsä mitään muistuttamista, koska omasta kokemuksestani tiedän, että harvoin yksi ainoa laulaja esittää runon niin täydellisenä, ettei siinä ilmeneisi siellä täällä joitakin aukkoja, erinäisten laulukatkelmien vaihtumista tai sekaannusta, paikkojen ja henkilöiden virheellistä sotkemista, minkä kokoonpanija voi poistaa vain siten, ettei hän tyydy yhden ainoan laulajan saneluun, vaan 'koettelee kaikkia ja valitsee parhaan'.»

Tällaiseen valikointiin sekä runojen lopulliseen järjestykseen Lönnrot ei ole Castrénin mielestä kiinnittänyt tarpeeksi huomiota — seikka, josta Kalevalan sisäinen kauneus ja yhtenäisyys on suuresti kärsinyt. Arvostelija lopettaa kat-sauksensa seuraavin sanoin: »Vaikkakin minä lukiessani uutta Kalevalan laitosta luulen tulleeeni siihen vakaumukseen, ettei kaikkia siinä olevia runoja voi pitää yhtenäisenä kokonaisuutena, en kuitenkaan voi enkä tahdo lausua niiden järjestyksestä mitään varmaa vakaumusta, koska on mahdollista, että tulevat tutkimukset vielä voivat tuoda päivänvaloon uusia lauluja, jotka tavalla tai toisella saattavat vaikuttaa niin

¹ Litteraturblad för allmän medborgerlig bildning 1850 s. 33—8.

kokonaisuuden kuin sen eri osienkin yhteyteen. Sen sijaan haluan esittää asiantuntijain tutkittavaksi, eikä maksaisi vaivaa ja kustannuksia painattaa vastaisuudessa kokoelma yksityisiä runoja ja runojaksoja, kiinnittämättä lainkaan huomiota niiden keskinäiseen eepilliseen yhteyteen. Tällä tavoin voitaisiin toivoa vähitellen saatavan koko Kalevala-kirjallisuus täydellisesti julkaistuksi ja saatettavaksi se joka suhteessa tarkan kritiikin alaiseksi. Vasta sitten kun tämä on tapahtunut, voi olla aika ryhtyä viimeistelemaan sitä teosta, jonka me toivomme elävän läpi vuosisatojen ja vievän jälki-maailmalle viestin siitä kansasta, joka nyt elää Suomen kamaralla.»

Seuraavana vuonna Castrén luennoi yliopistossa Kalevalasta ja silloin hän uudelleen esitti saman ajatuksen sekä piti sen toteuttamista kansanrunouden tutkimuksen ensimmäisenä tehtävänä.

Castrénin aatetta kannattamaan nousi kaukonäköinen D.E.D. Europaeus. Hän piti Kristianiassa esitelmäsarjan Kalevalasta ja mainitsi tällöin mm.: »Toteutetuksi ansaitsisi tulla tuuma, että Kalevalan runot toimitettaisiin niin, että joka paikkakunnan yhteen kuuluvat laulut esitetään siinä muodossa, jossa ne todellisuudessa elävät laulajain suussa sekä liittämällä joka seudun yksityisten laulajain muistamat toisinnot. On myönnettävä, ettei muutamia runoja missään lauleta kokonaisuudessaan, vaan toisella paikkakunnalla puuttuu tämä, toisella tuo osa. Silloin on kyllin ajateltavissa paitsi maantieteellistä, myöskin historiallinen toimitustapa, mutta välttämällä kaikenkaltaisten, runon yhteyteen kuulumattomien toisintojen liiallista yhteensullomista. On totta, että moni laulajakin sekoittaa runoon siihen kuulumattomia toisintoja ja kappaleita, mutta nämä syrjäiset ainekset korkeintaan otettakoon huomioon, mutta älköön niitä itse runoihin otettako. Itsestään on ymmärrettävä, että tämä työ on annettava kokonaan yhden arvostelukykyisen miehen toimeksi. Sitäpaitsi, jos halutaan päästä tyydyttäviin tuloksiin, on perinpohjainen, kaikki runoalueet käsittävä keräys pantava toimeen.»

Olikin jo aika vaatia asiaan puuttumista, sillä myös

eräät ulkomaalaiset tiedemiehet olivat ottaneet Kalevalakysymyksen pohdittavakseen. Heidän epäluuloinen suhtautumisensa Kalevalaan oli täysin ymmärrettävää: olivathan koko sivistyneen Euroopan ylistämät Ossianin laulut osoittautuneet väärennetyiksi. Tälle epäilevälle kannalle asettui myös etevä esteetikko C. G. Estlander 1858 kirjoituksessaan »Nationaldiker och deras samlande».¹ Mainitun tutkielman alkuosa on omistettu Ossianin lauluille ja Macphersonille, josta Estlander kaiken aikaa puhuu hyvin epäsuopeaan sävyyn. Englantilaisille tiedemiehille, jotka olivat tehneet parhaansa todistaakseen Ossianin laulut kansanomaisiksi, hän sen sijaan antaa tunnustuksensa, pitäen heidän menettelyään Kalevalan tutkijoille velvoittavana esimerkkinä. Kaikesta havaitsee, että Estlander suorastaan vertaa Lönnrotia Macphersoniin. Meikäläisten tutkijain Kalevalan harrastus, hän jatkaa, on kuitenkin ollut paljon laimeampaa kuin englantilaisten tiedemiesten innostus skottilaisia ja walesilaisia lauluja kohtaan. Joka tapauksessa on suomalaisille lauluille ainakin Saksassa — »kiitos ansiokkaiden käännösten» — suotu paikka maailmankirjallisuudessa. Estlander lausuu: »Mutta voiko tämä olla kylliksi? Eikö enää Kalevalan kokoamisessa ja järjestämisessä ole mitään tehtävää? Joskin edellä mainittujen olosuhteiden vallitessa runoja muistiinpantaessa olisi noudatettu niin suurta tarkkuutta, ettei, kuten Kalevalan myöhemmän painoksen esipuheessa mainitaan, keräämättömiä tähän kuuluvia runoja enää olisi saatavissa, on kansanrunojen järjestäminen, kansanrunojen, jotka ovat niin laajoja ja kerätyt niin kaukana toisistaan olevilta seuduilta, pulmallinen ja vaikea tehtävä, jota vielä vaikeuttaa toisoinnoissa esiintyvä nimien vaihtelu ja joka helposti houkuttelee konstruointiin historiallisen johdon puuttuessa. Pääasia tässä on, että perusteellisen kritiikin välineet ovat saatavissa, jotta jokainen, jota haluttaa, voi tehdä huomautuksiaan asiassa. Ainoastaan sellaisen yleisemmän ja eloisamman kritiikin avulla voidaan vähitellen oikea episodien yhteys, niiden synnyn historia sekä runon sivistyshistoriallinen merkitys täydellisesti saada

¹ Helsingfors Tidningar, 14/7—58.

selville. Ensiksi olisi tarpeen julkaista kaikki Kalevalan käsi-kirjoitukset, niin pienet kuin suuretkin; mutta kun niin laajaa teosta ei toistaiseksi voitane odottaa, pitäisi kuitenkin päästää asiaan innostunut niiden säilytyspaikkaan, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjastoon. Mutta siellä hänen myös pitäisi saada seikkaperäinen ja täydellinen selostus muistiinpanotavasta sekä paikasta, jossa itsekukin laulukatkelma on paperille pantu, ja osittain myös henkilöistä, jotka ovat ne laulaneet, jotta saataisiin pätevän kritiikin perusteet. Tämä lienee lähin tarve, joka täytyisi tyydyttää niin kauan kuin se vielä voi tapahtua.» —

Näin oli viitoitettu tie, jota myöhempien tutkijain oli kulkeminen. Seuraavan vuosikymmenen kasvattama tiedemiespolvi otti kehoituksesta vaarin; työ, johon sen eräät nuoret edustajat asiaa käytännössä toteuttaakseen ryhtyivät, on tieteellisen kansanrunoudentutkimuksen varsinainen alku. Se heistä, joka hartaimmin omaksui edeltäjänsä aatteen ja sitä johdonmukaisimmin sovellutti toimintaansa, oli A. A. Borenius. Voi sanoa, että Castrénin lausuma kehoitus teki Boreniuksesta tiedemiehen; se näet antoi hänen harrastuksilleen alusta pitäen varman suunnan ja siten muodosti ikään kuin taustan koko hänen tieteelliselle elämäntyöllensä. Tätä seikkaa ei sovi unohtaa Borenius-Lähteenkorvan toiminnan merkitystä arvioitaessa.

Borenius-suvun kantaisä on kiskolainen *Henrik Matinpoika*, joka siirtyi kauppaporvariksi Turkuun, asettuen 1680-luvulla asumaan Ison-Lähteenkorvan taloon. Mainitun talon mukaan häntä nimitettiin Lähteenkorvaksi. Hänen poikansa *Erik* (n. 1685—1732), joka oli ammatiltaan pappi, muutti sukunimensä muotoon Borenius, joka on saatu kääntämällä alkuperäinen nimi puolittain hepreaksi (bor = vesisäiliö, lähde), puolittain latinaksi. Erikillä oli kolme poikaa, kaikki pappeja. Keskimäinen, *Henrik* (1719—1781), oli kirkkoherrana Uudenkirkon pitäjässä. Hän oli naimisissa kaksi kertaa. Jälkimmäisestä avioliitosta syntyi kolme poikaa ja yksi tytär. Pojista rupesi *Henrik* (1765—1841) isänsä uralle, toimi Kivennavan kirkkoherrana ja sittemmin

Viipurin rovastikunnan lääninrovastina. Hänen lapsistaan nuorin oli *Alexander Ferdinand*, kansanrunouden tutkijan isä.

Alexander Ferdinand Borenius syntyi Uudellakirkolla tammiukuun 7 p:nä 1808. Hän tuli ylioppilaaksi lokakuun 10 p:nä 1825 ja filosofian kandidaatiksi 1831; papiksi hänet vihittiin 1837. V. 1833 hän sai matematiikan lehtorin viran Porvoon lukiossa ja hoiti tätä tointa lähes neljäkymmentä vuotta. Porvoon tuomiokapitulin asessorina Borenius oli v:sta 1870 kuolemaansa (v. 1881) asti. Hänet valittiin useille valtiopäiville pappissäädyn edustajaksi. Hän julkaisi matematiikan alalta eräitä tutkimuksia sekä »Luvunlaskun oppikirjan» (1844). Kauniin työn asessori Borenius suoritti kuuromykkien opettajana; hän näet toimi Porvoon kuuromykkäkoulun inspektorina vv. 1861—70 ja sen jälkeen opiston kouluneuvoston puheenjohtajana. Boreniuksen muista sivuharrastuksista mainittakoon rahojen tutkimus. Hän julkaisi mm. »Borgå Tidningarissa» numismaattisia kirjoitelmia. Asessori Borenius oli naimisissa Anna Lovisa Gustava Ehrströmin (1817—1861) kanssa. Heidän lapsistaan neljäs, *Axel August*, syntyi maaliskuun 19 p:nä 1846.

Axel Borenius kävi aluksi Porvoon koulua ja sitten lukiota (1860—3), josta hän tuli ylioppilaaksi syyskuun 25 p:nä 1863, ryhtyen jatkamaan lukujaan Helsingin yliopistossa uusmaalaisen osakunnan jäsenenä. Boreniuksen ylioppilaaksitulo sattui aikaan, jona kiista Kalevalan kansanomaisuudesta oli kiivaimmillaan. Niihin väitteisiin, »jotka salaviiikkaa tahtoivat ladella», että Kalevalan toimittaja olisi omavaltaisesti muovailnut runoja, oli Estlander puhaltanut elävän hengen: rinnastus Macpherson-Lönnrot oli kaikkien huulilla. Tiedemiespiireistä levisi väittely ylioppilasosakuntiin; niissä pidettiin esitelmiä, joiden tarkoituksena oli osoittaa Kalevala kirjalliseksi tuotteeksi ja niinmuodoin arvottomaksi kantamaan kansaneepoksen nimeä. Kerrotaan, että noihin aikoihin kansanrunouden ystävät olivat kuin tulisilla hiilillä, milloin puhe sattui kääntymään Kalevalaan — ainoa, joka saattoi pysyä rauhallisena, oli Lönnrot. Hänen omatuntonsa oli puhdas, sillä hän tiesi menetelleensä parhaan ymmärryksensä mukaan.

Oli luonnollista, että myös Axel Borenius, joka oli valinnut pääaineekseen Suomen kielen ja kirjallisuuden, joutui pohtimaan tuota kysymystä. Tämä nuori ylioppilas kuului Kalevalan ihailijoihin; hän oli oppinut pitämään sitä Suomen kansan kalliina aarteena. Sen tähden hänestä täytyi tuntua tuskalliselta kuulla sen arvoa halvennettavan. Mutta hän oli lukenut Castrénin arvostelun, ja sen kehoittavat sanat olivat sattuneet nuorukaisen sydämeen. Hänessä kypsyi päätös koettaa todistaa, että Kalevala on alkuperäistä kansanrunoutta. Myöhemmissä muistiinpanoissaan Borenius mainitsee, että hänelle oli »Castrénin arvostelu alituisena muistutuksena», jonka johdosta hän suoritti ensimmäisen runonkeruumatkansa.¹

Opintojansa Borenius harjoitti uutterasti ja menestyksellä, antamatta niiden silti millään tavoin kahlita vapauttaan. Niinpä hän lukutyön ohessa oli opettajana — mm. hän hoiti historian ja maantiedon opetusta 1868 Blomqvistin yksityisessä tyttökoulussa — kirjoitteli sanomalehtiin jne. Ylioppilaalle tarpeellista raha-ansiota tuotti työskentely kirjastoalalla. Borenius toimi v:sta 1865 ylioppilaskirjastossa ja sen jälkeen vv. 1867—8 yliopiston kirjaston ylimääräisenä amanuenssina. Joutohetkien yksitoikkoisuutta hälvensivät osakunnan illanvietot, teatteri, tanssiaisiet sekä ennen kaikkea musikaaliset tilaisuudet: ooppera ja laulukuoron harjoitukset. Soitannollisesti rikkaan suvun jäsenenä Borenius oli erikoisesti mieltynyt musiikkiin. Hänen harrastuksensa siihen oli selkeää ja ennakkoluuloista vapaata; se ei rajoittunut vain taidemusiikin alalle, vaan aivan yhtä suurella lämmöllä kohdistui kansansäveliinkin. Hän tajusi niiden yksinkertaisen, puhtaan kauneuden. Jo ennen opintoaikansa päättymistä Borenius alkoi koota kansansävelmiä; hänen melodia-kokoelmansa varhaisin merkintö on v:lta 1867. Akateemisen nuorison säveltäiteellisissä riennoissa Borenius oli innokkaasti osallisena; hän oli ylioppilaslaulajien parhaita tenoreja. Hänen laulajakautensa ja ehkäpä koko opintoaikansa merkittävin tapaus sattui 1869, jolloin ylioppilaslaulajien valioista muo-

¹ SKS; B II 157.

dostettu 12-miehinen konserttikvartetti, kolmas laatuaan, lähti kiertämään Suomen kaupunkeja. Borenius oli mukana, laulaen toista tenoria. Maamme silloisessa köyhässä musiikkielämässä oli tämänkaltaisilla konserteilla tietenkin suuri merkitys. Niinpä nytkin yleisö kaikkialla suhtautui nuoriin esiintyjiin sangen suopeasti, joten matka muodostui laulajille ikään kuin yhtämittäiseksi juhlaiksi. Sen kestäessä tekemänsä muistiinpanot Borenius julkaisi »Helsingfors Dagbladissa» lehden toimituksen pyynnöstä. Ne ilmestyivät viitenä katkelmana nimellä »Studentsångarnes färder (Dagboksanteckningar af en deltagare)».¹ Tässä sopinee hieman selostaa noiden huvittavien kuvausten sisältöä.

Professori Paciuksen harjoittama kuoro antoi ensi konserttinsa toukokuun 20 p:nä yliopistossa. Tilaisuudessa oli läsnä 600 kuulijaa, joiden suosionosoitukset toistuivat voimakkaina koko ajan. Useat laulut piti esittää da capo. »Harvoin olen tuntenut itseni niin iloiseksi, olisin tahtonut sulkea koko maailman syliini!» huudahtaa Borenius. Porvoossa konsertoitiin 23 p:nä. Täällä »tolfvan» kävi myös laulutervehdyksellä Runebegin luona. Suurta runoilijaa miellytti kunnianosoitus, hän tahtoi kuulla laulajain nimet ja puristi jokaisen kättä. »Moni olisi kadehtinut meitä tuona hetkenä», kirjoittaja lausuu. Juhlatunnelma nousi korkeimmilleen, kun pöytään kannettiin punssilla täytetty mahtava hopeakannu — lahja, jonka runoilija oli saanut Vänrikki Stoolin tarinain sankarien jälkeläisiltä. Sitten matka vei Hämeenlinnaan, Tampereelle, Loviisaan, Haminaan ja Viipuriin. Menestys oli edelleen valtava: »suosionosoitukset eivät tahtoneet loppua lainkaan». Saimaan kanavaa myöten noustiin sisämaan kaupunkeihin. Mikkelä toivotti laulajat tervetulleiksi juhlapuhein ja koristeuin salein, Savonlinna peittämällä laulukorokkeen kukkasateeseen. Juhlahumusta päivän sankarit pakenivat hetkeksi Olavinlinnan rauniokammioihin; heidän mielensä täytyivät suurella hartaudella pienessä rukouskappelissa, »jossa myrskyisinä aikoina niin moni lämmin rukous on kohonnut

¹ »Helsingfors Dagblad» 1869, n:ot 135, 147, 162, 191, 207.

käden levätessä miekan kahvalla». Juhannusyö valvottiin Puijon jylhän kauniita näköaloja ihailleen.

Kuopiosta retkeilijät kääntyivät etelää kohti ja kävivät vielä Porissa, Raumalla, Uudessakaupungissa, Naantalissa ja Turussa. Matka, joka oli kullekin osanottajalle tuottanut »rikkaat muistot ja kolmesataa veljeä», kuten Borenius leikkilisesti toteaa, päättyi rakenteilla olevan ylioppilastalon seinien sisällä laulettuun Maamme lauluun. —

Yliopistolliset opintonsa, jotka Suomen kielen ja kirjallisuuden lisäksi koskivat pohjoismaiden historiaa, filosofiaa, Rooman kirjallisuutta, estetiikkaa sekä kasvitiedettä ja astronomiaa, Borenius päätti keväällä 1871. Julkisen filosofian kandidaattitutkinnon hän suoritti toukokuun 5 p:nä, saaden 12 puoltoääntä sekä yleisen mainesanan »admodum dignus». Maisteriksi hänet promovoitin toukokuun 30 p:nä 1873.